

The logo for FORES, featuring the word "FORES" in a bold, black, sans-serif font. A green, semi-transparent triangular shape is positioned behind the letters "R" and "E", pointing towards the bottom-left corner.

FORES

500 jobbsökande svarar på frågor om sin arbetslöshetsituation

November 2010

Magnus Alvesson (Swedbank)
Martin Ådahl (FORES)

Seminarieunderlag 2010-11-23

Innehåll

Kort om undersökningen	1
Slutsatser från den första delen	3
Slutsatser från den andra delen	5

FÖRSTA DELEN: Sökande, rörlighet, arbetsmarknadsåtgärder, företagande Magnus Alvesson, Swedbank

1 Jobsökande	8
2 Rörlighet.....	11
3 Arbetsmarknadsåtgärder och arbetsmarknadsutbildningar.....	15
4 Eget företagande.....	15

ANDRA DELEN: Löner, anställningstrygghet och hinder för jobb Martin Ådahl, FORES

5 Löner.....	17
6 Anställningstrygghet.....	18
7 Uppfattning om hinder för jobb.....	19

Kort om undersökningen

En av Sveriges största ekonomiska utmaning de kommande åren är att så många människor vill ha men saknar jobb. Under oktober i år var 370 000 personer arbetslösa och arbetslösheten förväntas bli kvar på en hög nivå. Dels finns kvardröjande effekter av finanskrisen, dels kommer många som lämnade arbetsmarknaden under krisen att söka sig tillbaka. Dessutom tillkommer många unga som söker sitt första jobb.

Många förklaringar har förts fram som svar på varför Sverige har ett sådant allvarligt och långvarigt arbetslöshetsproblem. Forskningen kring arbetslösheten har ofta med hjälp av kvantitativ makrostatistik försökt finna samband och förklaringar i faktorer som rör allt från skatteklar på arbete till rörlighet och god matchning.

Forskare har däremot sällan frågat de arbetslösa själva hur de ser på sin situation. Denna undersökning tänkte börja råda bot på denna brist genom att försöka nå ut direkt med centrala frågeställningar till ett stort antal arbetslösa.

FORES gav därför Novus Opinion i uppdrag att intervjua ett så brett urval av Sveriges arbetslösa som möjligt. Undersökningen omfattar ca 500 intervjuer med arbetslösa, som valts slumpvis ur Novus webbpanel. Tillsammans med Swedbank utarbetade FORES de 35 frågor som de arbetslösa besvarat.

Självklart finns risker och brister med tillvägagångssättet. Trots att vi försökt ställa frågorna så direkt som möjligt kan de misstolkas. Arbetslösa kan påverkas av samhällsdebatten, inte minst under ett valår som 2010. Undersökningen har dock nått en genomgående hög svarsfrekvens genom Novus webbaserade metod.

Även urvalet är inte helt representativt. Bland de tillfrågade, som alla beskriver sig själva som jobsökande, är långtidsarbetslösa överrepresenterade jämfört med den svenska officiella statistiken. Gruppen långtidsarbetslösa är dock av stort intresse eftersom den anses vara ett av den svenska arbetsmarknadens centrala problem.

Frågorna har utarbetats gemensamt av Magnus Alvesson, Swedbank, och Martin Ådahl, FORES, men analysen har delats upp i två delar.

Den första delen som rör sökbeteende, rörlighet, företagande som alternativ till arbetslöshet samt arbetsmarknadsåtgärder, har analyserats av Magnus Alvesson på Swedbank. Den andra delen av analysen som rör löner, anställningstrygghet och upplevda hinder för att få jobb har Martin Ådahl, FORES, utfört. Slutsatser och analys i respektive del står författarna själva för oberoende av varandra.

Denna sammanställning är den första analys vi gjort av materialet. Under kommande månader hoppas vi kunna återkomma med en mer detaljerad genomgång och kompletteringar.

Slutsatser från den första delen

- **Lågt jobbsökande trots incitament.** De arbetslösa söker enligt vad de själva uppger oväntat få jobb, färre än vad som framgår av andra mätmetoder. Fyrtiotvå procent har sökt högst två jobb per månad, 23 procent inget alls (28 procent av de unga), bara 40 procent har sökt mer än fyra jobb. Detta trots att 59 procent uppger att de söker jobb mycket aktivt, och att undersökningen visar att på starka ekonomiska och moraliska drivkrafter att söka jobb. Detta är en helt annan bild än den som ges av Arbetsförmedlingen där snittet för jobbsökande ligger betydligt högre. Främst bristen på jobb anges som skäl att inte söka fler jobb.
- **Redo byta bransch - men inte flytta.** De svenska arbetslösas rörlighet är tveeggad. Å ena sidan är en mycket stor grupp (86 procent) redo att byta bransch. Däremot är bara 27 procent av de arbetslösa beredda att flytta (49 procent är helt emot). Sextiosju procent avstår också från att söka jobb där restiden är för lång. Nära hälften övervägde att lämna sitt tidigare jobb före att de blev uppsagda, men gjorde det ändå inte, främst på grund av att de inte fann ett nytt jobb. Endast 42 procent har bytt jobb en eller ingen gång de senaste tio åren. Många ungdomar som nu är arbetslösa sade upp sig självmant från sitt förra jobb.
- **Stor skepsis mot åtgärder och arbetsmarknadsutbildning.** Ungefär hälften av de arbetslösa har deltagit i ett åtgärdsprogram. Av dem är det bara 21 procent som anser att åtgärden gör dem mer anställningsbara. I synnerhet unga är skeptiska till åtgärder. Ganska få har nåtts av arbetsmarknadsutbildning (6 procent), men av dessa få anser bara en tredjedel att det hjälper dem att bli anställningsbara.
- **Majoritet säger sig vilja starta eget.** Hälften av de arbetslösa kan tänka sig starta eget företag men upplever att de inte har kapital (35 procent), att det är för krångligt eller att de är rädda för att förlora social trygghet. Tjugo procent anger bristande erfarenhet som ett hinder. De unga är mest benägna att vilja starta eget.

Slutsatser från andra delen

- **Redo att gå ned i lön för att få jobb.** De jobbsökande är överlag (59 procent) beredda att gå ned i lön och en del av dessa dessutom beredda att gå mycket kraftigt ned i lön, 32 procent accepterar en lönesänkning på hela 20 procent. I synnerhet gäller det arbetslösa ungdomar.
- **Kostnad att anställa största hindret.** De arbetslösa upplever själva att deras främsta hinder är kostnaden att anställa dem ("det är för dyrt att anställa" 59 procent), som de upplever som viktigare än konjunkturen ("efterfrågan på deras produkter" 40 procent). Att det är ett för stort ansvar att anställa upplevs som ett lika stort hinder som konjunkturen.
- **Utbildning största bristen.** Undersökningen pekar på en ganska mörk framtidsvision. 63 tror inte att arbetsgivare skulle anställa dem oberoende av lön och anställningstrygghet och 31 procent anser att kvalifikationer är främsta hindret för jobb, 37 procent tror att de hade fått jobbet om de hade mer utbildning.
- **LAS upplevs som ett problem för en del av ungdomarna.** Trots att nyanställda arbetslösa inte omfattas av LAS (Lagen om anställningsskydd) uppger en femtedel att LAS gör det svårare för dem att få jobb mot bara 10 procent av dem över 60 år. Det avspeglas också av att en tredjedel av dem under 60 ser anställningstryggheten som ett skäl att inte anställa dem. Fyra av tio är beredda att avstå från LAS för att få jobb. Fackföreningar uppges varken göra till eller från för jobbskapande – gruppen ungdomar anser rentav att dessa gör lika stor skada som nytta.

Materialet ger visst stöd åt att det finns insider-outsider-tendenser på arbetsmarknaden. I själva jobbsökarsituationen ses lön och anställningsvillkor som något man inte kan påverka själv, utan att detta är givet av arbetsmarknadens parter. Samtidigt är många beredda att gå ner i lön för att få jobb. Detta förstärker behovet av lokalt flexibel lönebildning, i synnerhet vad gäller ingångslöner, och riktiga vidareutbildningsmöjligheter. En mindre andel av de arbetslösa, i synnerhet unga, ser dessutom själva LAS som hinder för att komma in.

Konjunkturen (finanskrisen) tycks dock inte vara främsta skälet till pessimismen utan snarare att de inte känner sig anställningsbara (för dyra att anställa eller med fel kvalifikationer).

FÖRSTA DELEN:

Sökande, rörlighet, arbetsmarknadsåtgärder, företagande

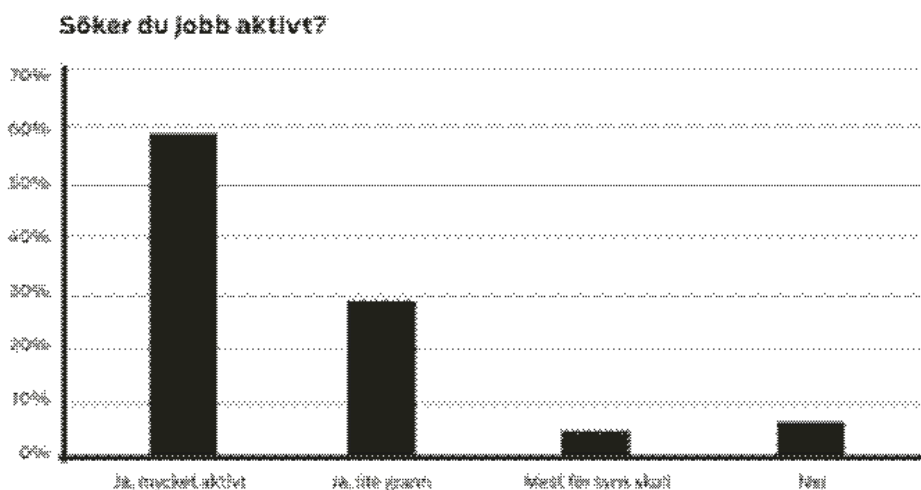
Magnus Alvesson (Swedbank)

1 Jobsökande

Ett aktivt sökbeteende har i forskning visat sig vara en viktig faktor för möjligheten att få jobb. Även om resultaten varierar beroende på vilken typ av jobb som efterfrågas och även beroende på hur länge den arbetslöse sökt jobb, ökar sannolikheten att hitta en anställning ju mer man exponerar sig på arbetsmarknaden.

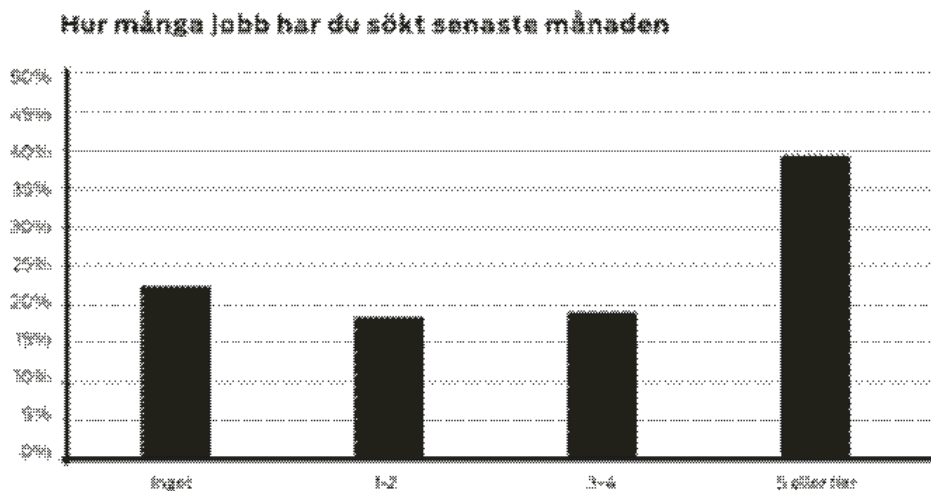
I vår undersökning vill vi belysa hur jobsöksaktivitet uppfattas av den arbetslöse. I synnerhet vill vi få en bild av intensiteten i jobsökandet, men också av motiven till ett aktivt eller mindre aktivt sökande.

En stor andel av de intervjuade arbetslösa, 59 procent, uppger att de söker jobb mycket aktivt, medan väldigt få, 4-5 procent, säger att de söker mest för "syns skull". Som svar på en relaterad fråga anger mycket få att de jobbar svart (som alltid ska svar på den här typen av frågor kring socialt mer eller mindre oacceptabelt beteende, tolkas med stor försiktighet).

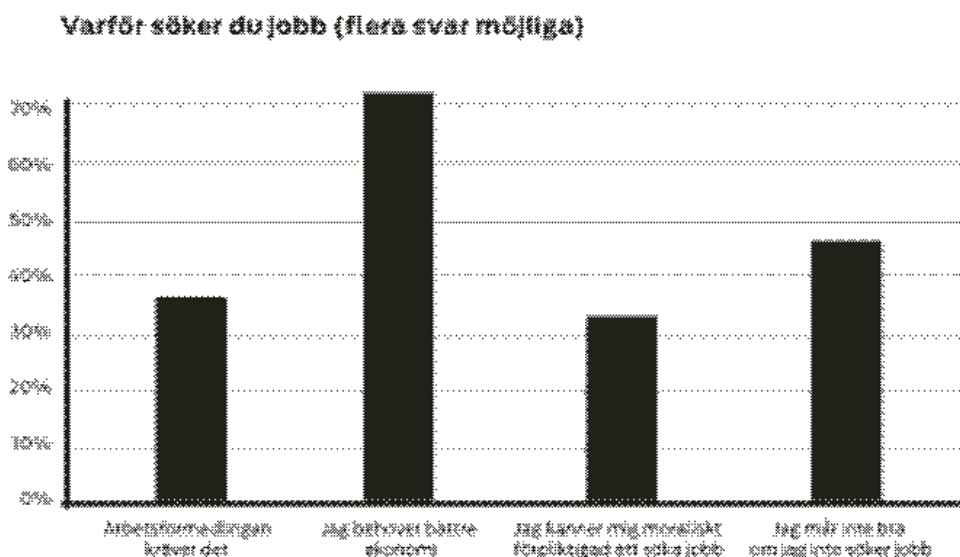

Samtidigt uppger de jobsökande att de söker mycket få arbeten. Tjugotre procent sökte inget jobb alls under augusti-september 2010, och bara 40 procent sökte 5 jobb eller fler. Sannolikt har den långdragna nedgången på arbetsmarknaden minskat sökintensiteten. I t ex en undersökning gjord av Arbetsförmedlingen 2008 med ungefär samma profil (snittarbetslöshet på 14 månader) sökte de arbetslösa mer än 13 jobb per månad. I Arbetsförmedlingens senaste statistik från 2010 för

alla jobbsökande ligger snittet på 7. Det är betydligt mer än resultaten från vår undersökning. Det är dock möjligt att anonymiteten framför dataskärmen i vår undersökning uppmanar till en större rättframhet.

Bland skälen till att de arbetslösa söker jobb väger de ekonomiska tyngst. Nästan 3 av 4 anger behovet av en bättre ekonomi som främsta skäl för sitt jobbsökande, medan 37 procent uppger att det är ett krav från Arbetsförmedlingen. Nästan lika starka drivkrafter är att de tillfrågade känner sig moraliskt förpliktigade att söka jobb och att det är viktigt för deras psykologiska välbefinnande.

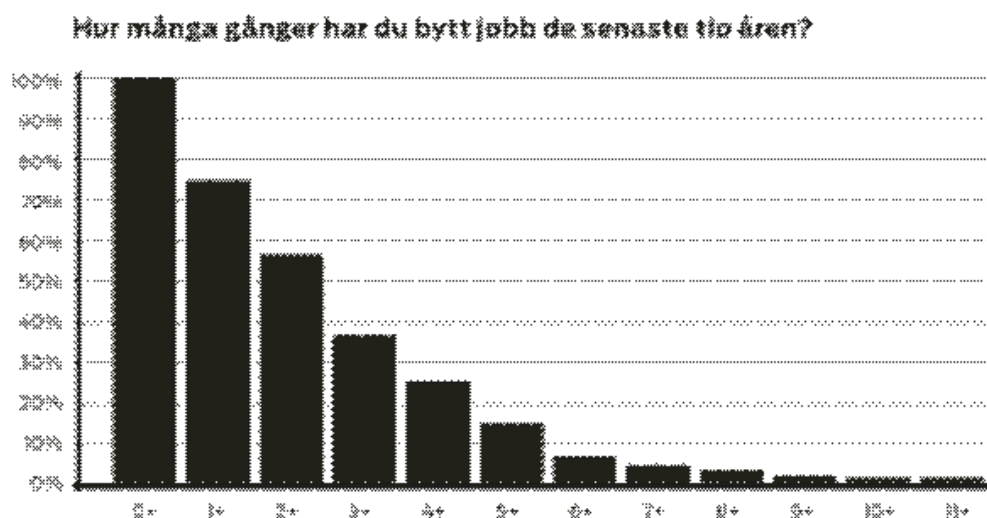
När de arbetslösa ombeds ange, i en öppen fråga, vad som skulle öka deras intresse för dem att söka jobb är den övervägande faktorn tillgången på lediga jobb på arbetsmarknaden. Många uppfattar dessutom att de inte har rätt profil för de jobb som finns tillgängliga, och

att praktik är svårt att få. Det efterlyses vidare jobb med låga krav på utbildning och kompetens. Många anger också att bemötandet från arbetsförmedlingen och presumtiva arbetsgivare avskräcker från att söka arbete. Exempelvis uppfattar vissa att alla jobb inte utannonseras och andra efterfrågar snabbare och tydligare kommunikation från arbetsgivare som mottar ansökningar. Slutligen uppfattar flera av de intervjuade att förekomsten av bemanningsföretag minskar möjligheten för dem att få jobb.

2 Rörlighet

Sverige tillhör de länder i Europa som har en relativt lång snittid i hur länge arbetstagare stannar på varje arbetsplats. Men vi har också en tudelad arbetsmarknad i Sverige med ganska många (i regel unga) personer på tillfälliga korta kontrakt i ena änden och många i långvariga visstidsanställningar i den andra. Effekten av detta kan vara att många som mist långvariga anställningar under den djupa lågkonjunkturen är ovana vid att söka nytt arbete och att byta arbetsplats.

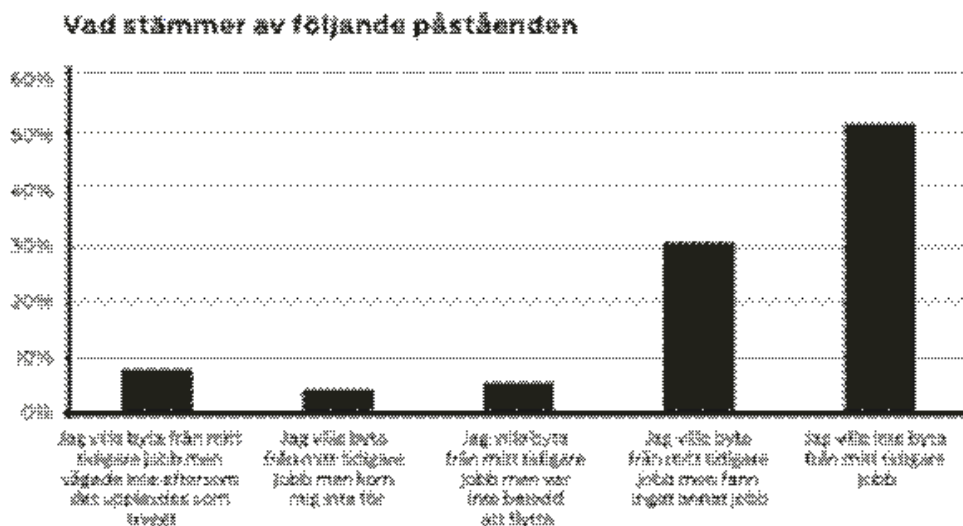
Detta tudelade mönster av arbetsplatsanknytningen bekräftas av undersökningen. De flesta (över 67 procent) hade varit på sitt senaste jobb längre än ett år. Samtidigt hade 21 procent (hela 70 procent av ungdomarna) bara haft kortvariga arbeten under 6 månader. Tjugofem procent av de tillfrågade hade aldrig bytt jobb under de tio åren som föregick deras arbetslöshet. Detta gäller främst de lågutbildade, de yngre och de äldre. Sextiotre procent har bara bytt jobb högst två gånger de senaste tio åren, och andelen som bytt mer än 6 gånger var mindre än 10 procent.

Långvarigheten på samma arbetsplats var dock till stor del oönskad. Hälften av de tillfrågade hade velat byta från sitt förra jobb, innan de blev arbetslösa. Skälen varierade. Trettioen procent sökte men fann inget nytt jobb, medan 8 procent inte ville riskera sin anställningstrygghet. Ett annat, men mindre vanligt, skäl var oviljan att byta bostadsort.

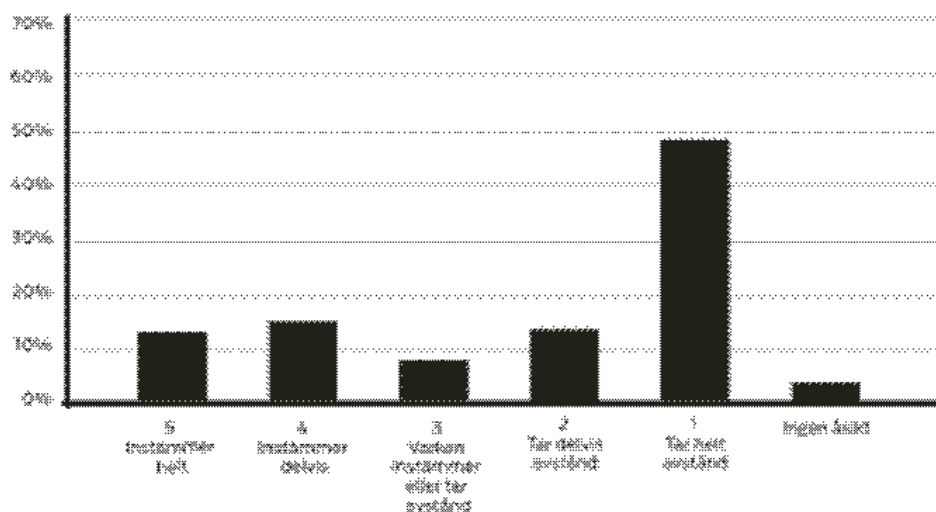
Anmärkningsvärt nog var det hela 38 procent av ungdomarna som lämnade sitt jobb självmant utan att finna något nytt.

En annan karakteristik av de arbetslösa är att de inte har varit geografiskt rörliga. Sjuttio procent av de tillfrågade har aldrig flyttat för att få jobb, varav 81 procent av de unga men även 60-70 procent av de äldre. Det är framförallt lågutbildade som inte flyttat efter jobb. Över hälften har inte flyttat på tio år.

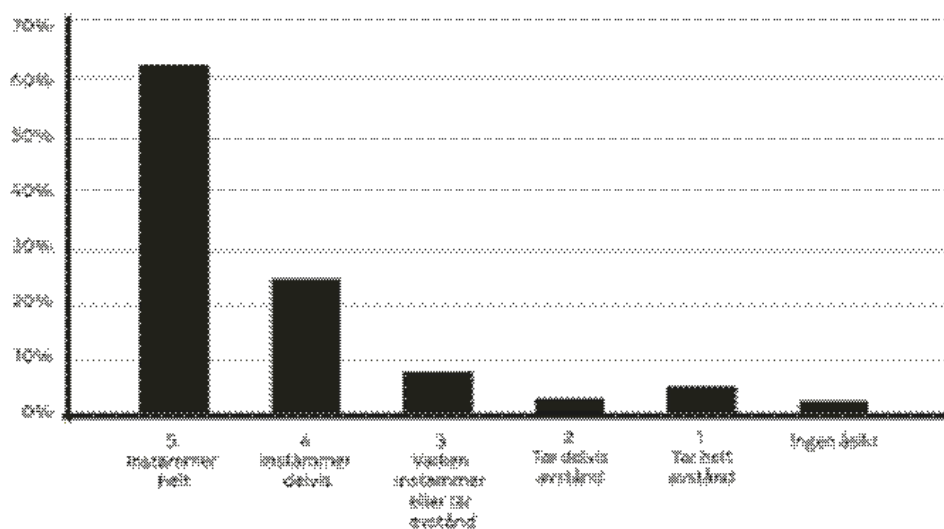
Vår undersökning av arbetslösa bekräftar detta mönster i deras jakt på ett nytt jobb. Få är villiga att flytta för att få jobb. Sextiofyra procent är inte beredda att flytta. Hälften tar helt avstånd, i synnerhet kvinnor, äldre och tidigare höginkomsttagare. Bara 27 procent kan tänka sig att flytta för jobb och bland dessa är merparten ungdomar. Här finns inga större skillnader mellan Norrland och övriga Sverige. Boende i Västsverige är mest flyttbenägna, och personer i glesbygd något mindre benägna att flytta. Sextiosju procent säger dessutom att de avstår från att söka jobb om restiden är för lång. Detta talar för att det finns behov av att förbättra kommunikationerna om de större geografiska arbetsmarknadsområdena ska kunna utgöra ett alternativ till att flytta.

Jag är beredd att flytta

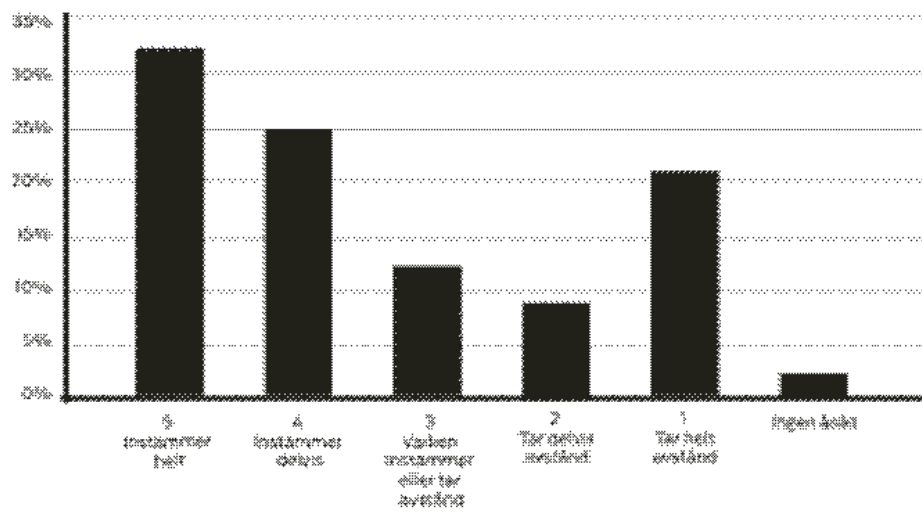
Många är däremot mycket öppna för att byta bransch. Nästan 62 procent av de tillfrågade är helt beredda att byta bransch, 24 procent delvis och bara 3 procent inte alls. Viljan till omskolning och flexibilitet i yrkesval är tydligt.

Jag är beredd att byta bransch

Dessutom är många arbetslösa, hela 57 procent, beredda att jobba deltid för att få jobb. Bara 29 procent tar avstånd från detta. Det är framförallt kvinnor och yngre som är beredda att acceptera deltid.

Jag är beredd att jobba deltid

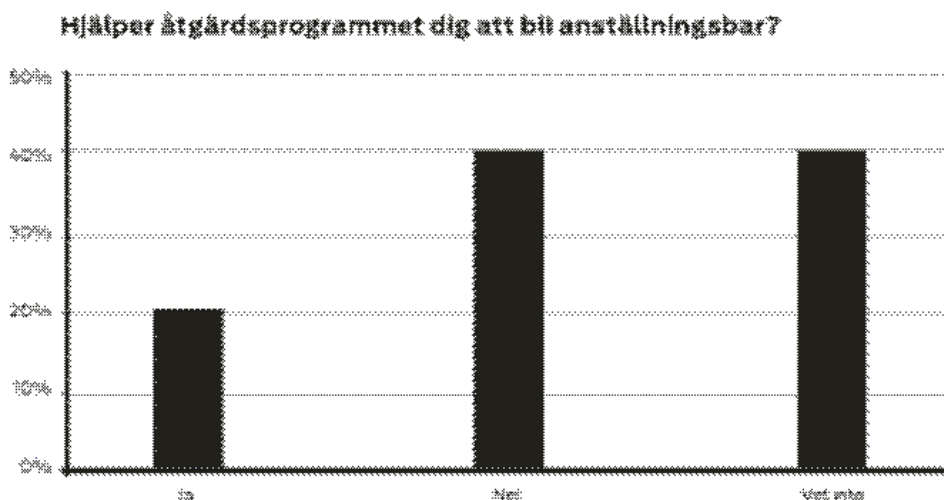

3 Arbetsmarknadsåtgärder och arbetsmarknadsutbildningar

Aktiva insatser för att hjälpa och förbättra arbets sökande möjligheter att finna ett arbete diskuteras intensivt, både i den politiska debatten, men även inom forskningen. Arbetsmarknadsåtgärder inriktar sig främst på underlätta sökprocessen och förbättra matchningen mellan arbets sökande och arbetsgivare. Arbetsmarknadsutbildning syftar till att bättre anpassa de arbets sökandes kompetens till arbetsmarknadens behov.

Hälften av de arbetslösa i enkäten är med i ett åtgärdsprogram från Arbetsförmedlingen. Av dem som är med finns en utbredd skepsis mot åtgärderna. Bara 21 procent uppger att åtgärderna gör dem mer anställningsbara, 40 procent säger nej. I synnerhet ungdomar är skeptiska till åtgärder, 64 procent svarar att det inte gör dem anställningsbara och en åttondel av de yngre har vägrat vara med i ett åtgärdsprogram.

Bara 6 procent av de arbetslösa går arbetsmarknadsutbildning. (Detta kan vara en följd av urvalsmetoden då de som genomgår utbildning inte klassar sig själva som jobbsökande.) Av dessa anser bara 34 procent att den gör dem mer anställningsbara, 19 procent svarar nej och de flesta är osäkra. Fyrtiofyra procent skulle hellre göra något annat.

Många sidokommentarer som fångats upp i undersökningen avspeglar en utbredd frustration med åtgärder och arbetsmarknadsutbildningar.

4 Eget företagande

Många startar eget företag på grund av arbetslöshet. Det är ett av de främsta skälen till att bli företagare, i synnerhet enmans- och fåmansföretag.

Undersökningen visar att fler än hälften av de arbetslösa kan tänka sig att bli egna företagare. Orsakerna varierar till att de ännu inte startat eget. Ett fåtal säger att de inte hunnit än och en femtedel hänvisar till att de saknar erfarenhet. En tredjedel av de arbetslösa säger att skälet är att de saknar kapital. Sju procent av de arbetslösa vågar inte starta eget eftersom det är rädda att förlora a-kassa eller annan social trygghet, medan 16 procent säger att de vill starta företag men att det är för krångligt.

Skulle du vilja starta eget företag? (flera svar möjliga)

ANDRA DELEN: Löner, anställningstrygghet och hinder för jobb

Martin Ådahl (FORES)

5 Löner

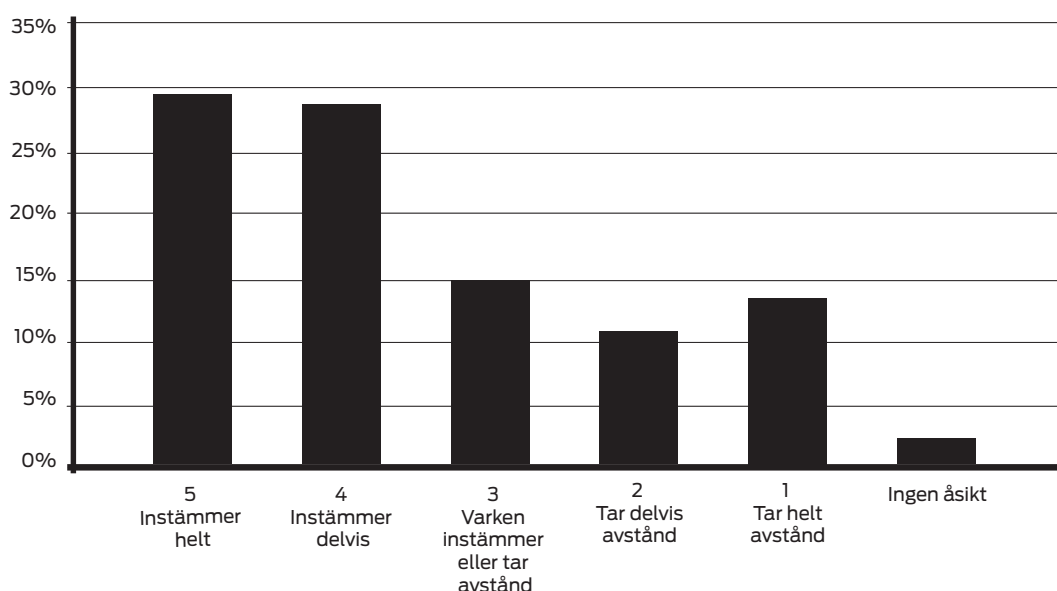
Om man inte är beredd att flytta återstår framförallt karriärbyte och lägre lön som utvägar för den enskilde att få jobb. Som vi sett ovan är deltid eller branschbyte inget stort problem. Det konstateras också att låg utbildning alternativt för höga krav ses som ett hinder.

Men hur ser de arbetslösa på att gå ned i lön? Här visar undersökningen på en oväntat stor beredskap bland de arbetslösa.

Hela 59 procent av de arbetslösa och 7 av 10 unga arbetslösa, är beredda att gå ned i lön. 35 procent är emot att göra detta. Det är inga större skillnader i utbildningsnivå eller inkomst.

32 procent av de arbetslösa är dessutom beredda att gå ned i lön mycket kraftigt (20 procent), det gäller i synnerhet ungdomar och stadsbor, medan glesbygdsbor och norrlänningar är mer skeptiska. Däremot finns inga större skillnader beroende på vilken utbildning man har.

Jag är beredd att ta ett jobb med en lägre lön än mitt förra jobb

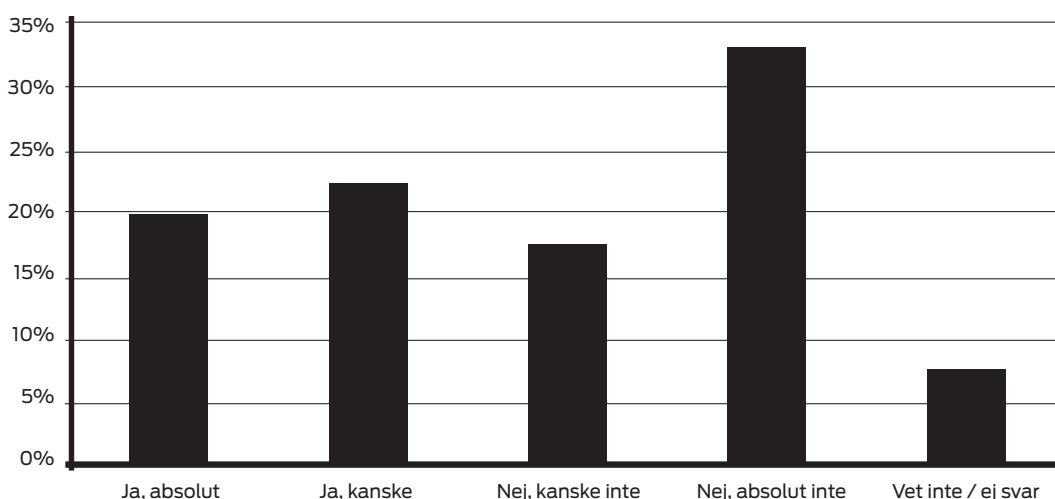
6 Anställningstrygghet

I en undersökning som denna är det svårt att utröna hur de arbetslösa ser på LAS. Dels omfattas ju en arbetslös definitionsmässigt inte av LAS om de först får provanställning, dels finns fortfarande en låg kännedom om vad LAS omfattar och skillnader mellan trygghet mot godtyckligt avsked och turordningsreglerna.

28 procent tror att arbetsgivaren inte vill anställa dem till den anställningstrygghet som gäller. I synnerhet gäller detta för kvinnor och de i åldrarna upp till 45, där en tredjedel uppger anställningstryggheten som ett hinder.

17 procent tror att LAS gör det svårare att få jobb, 36 procent att LAS inte gör det och 47 procent vet inte. Framförallt är ungdomar osäkra. Lika många (19 procent), tror att LAS är ett problem respektive att det inte är det. Som svar på den mer generella frågan varför företag inte kan anställa uppger 40 procent att de tror att arbetsgivarna inte vill anställa på grund av att det innebär för stort ansvar.

Om det skulle ge dig jobb, skulle du acceptera att avstå från anställningstrygghet enligt LAS (Lagen om anställningsskydd)?

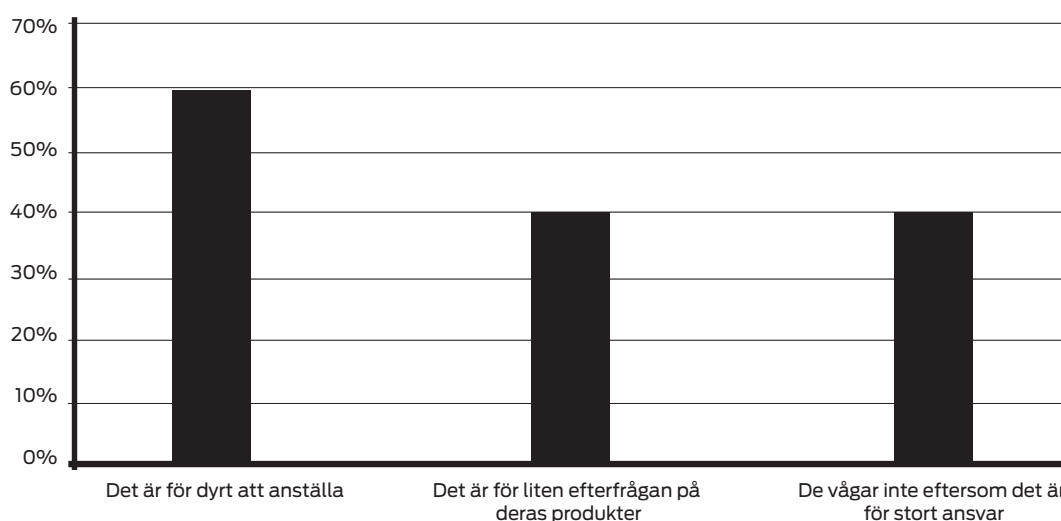

7 Uppfattning om hinder för jobb

Även om det är svårt för en arbetslös att själv exakt veta varför man inte får jobb, har vi i undersökningen försökt att på olika sätt utröna hur de arbetslösa själva ser på sin situation. Sättet frågorna ställts på ger olika utfall och vi ska här försöka redovisa det från olika håll.

Som svar på den mer opersonliga frågan varför företagen inte kan anställa svarar hela 59 procent att det är för dyrt att anställa, 40 procent som vi nämnde ovan att de inte vågar eftersom det är ett för stort ansvar. Lika många uppger att det är för lite efterfrågan på deras produkter. Bland ungdomarna tror över hälften att de inte kommer anställas till den lön och anställningstrygghet som gäller. De arbetslösa själva tycks snarare se strukturella problem som kostnad och arbetsgivaransvar än konjunkturen och efterfrågan som skäl till deras situation.

Varför kan inte företagen anställa? (flera svar möjliga)

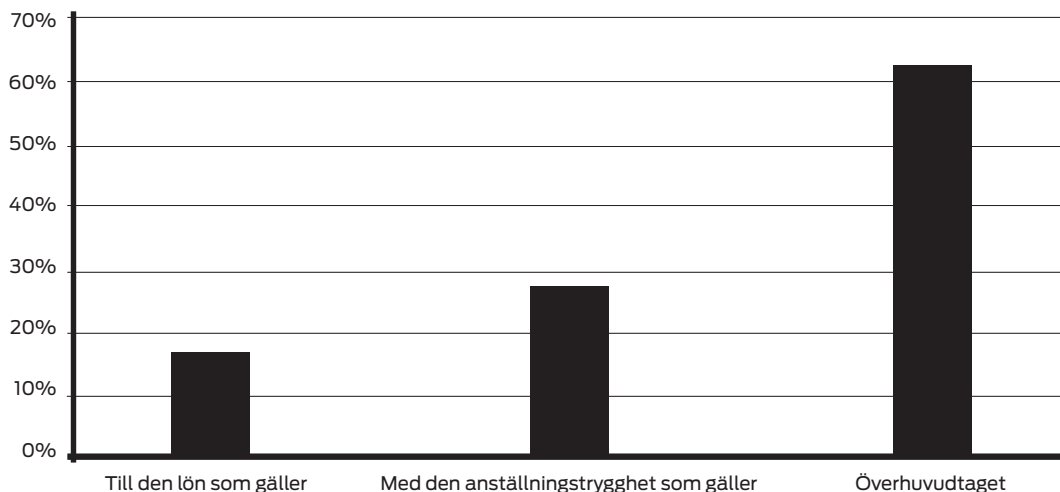

Om frågan ställs mer personligt varför de inte tror att de får jobb, blir svaren mindre tydliga. Nästan ingen (3 procent) säger att de inte får jobb för att de arbeten som går att söka ger för låg lön. 31 procent anger däremot att kvalifikationerna de har är för låga, och 76 procent anser föga förvånande att det finns för få jobb att söka.

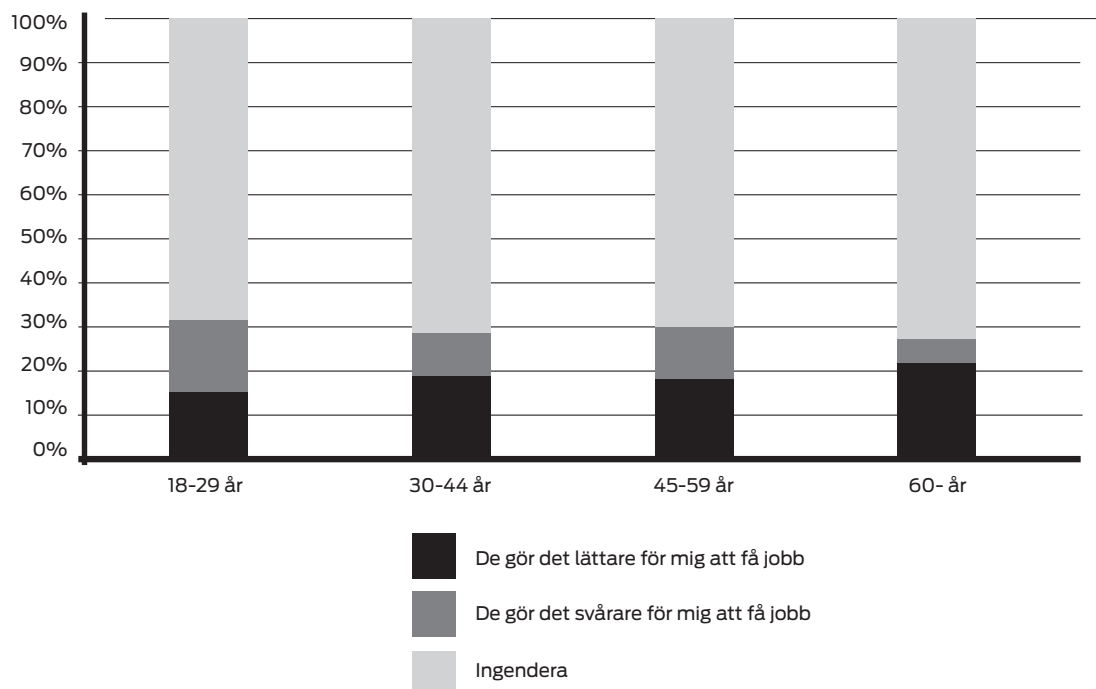
37 procent tror att de fått jobb om de hade fått mer utbildning, fler än de som tror att de hade fått det om konjunkturen varit bättre. Oroväckande många, 50 procent, tror att de inte fått jobb i vilket fall som helst.

Om frågan ställs varför arbetsgivare inte vill satsa på den arbetssökande väljer 17 procent svarsalternativet att de inte vill det till den lön som gäller, 28 procent beroende på den anställningstrygghet som gäller och hela 63 procent att de inte vill satsa på dem överhuvudtaget.

Arbetsgivare vill inte satsa på att anställa mig (flera svar möjliga)

Hur ser du på fackföreningarnas roll?

Om FORES

FORES är en ny tankesmedja som vill förändra. Globalisering och klimatförändring innebär utmaningar som kräver nya sätt att se på samhället. FORES ger debatten nya perspektiv, frimodiga idéer och positiv energi. Vi bygger nätverk av samhällsintresserade och experter. Tillsammans kan vi ta fram tydliga och konkreta förslag på lösningar för en hållbar framtid.

www.fores.se brev@fores.se Bellmansgatan 10, 118 20 Stockholm

---

FORES – FORUM FÖR REFORMER OCH ENTREPRENÖRSKAP